

ГОД. XXI.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 29.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут за по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ГЛУМАЦ И ПУБЛИКА.

Предавање Јоце Савића, главног редитеља дворских позоришта у Минхену.

Пре неког времена удостојен сам ласкава позива, да у низу јавних предавања, што их начеоници задруге за народно образовање сваке године приређује у друштву са знаменитим поборницима знања и уметности, и ја суделујем и то да држим предавање из моје струке и позива. Баш тада се у Бечу приликом прве представе једнога новог комада, који је један део публике извиждао, подигла у новинама распра о томе: да ли публика у опште има права, да у случају, кад јој се комад или представа не свиђа, своје недопадање изрази звиждањем или пискањем, или, да ли у том случају треба своје негодовање да изјави само неким одбијањем. Шта више, понеки ватрени новинарски уредници обратили су се тим поводом на виђеније позоришне стручњаке, да кажу своје мишљење о том предмету који их се доста из близу тиче. Неки од упитаних изјавили су сасвим у кратко: Кад се публици што допада, сме и аплаудовати, а ако јој се што не свиђа, нека се мирно држи т. ј. нека немо и ћутке комад одбацити. А звиждати или пискати не пристоји се, те би дакле оне који то чине, требало путем полиције истерати на поље. Други су опет судили противно, те су мислили, да комад, приказивачи и публика стоје заједно у свези и чине тек у њиховој тесној заједници оно, што ми означајемо појмом „живог позоришта“, али тако, да, кад се никакви други елементи са сметњом у ту заједницу не уметају — који су то елементи, испитаћемо доцније —, узајамни утецаји и утисци песничког срца, приказивача и публике буду међу собом сасвим непосредни, да управо по природи те заједнице нужно произлазе и то у повољном и неповољном смислу, тако, да је допадање и недопадање дакле не само потпуно оправдано,

него да је прави и природни рефлекс утисака, што их је публика добила.

И тако сам тим поводом дошао на мисао, да то питање, које сам назвао „Глумац и публика“, овде расправим. Штаће расветљење тога питања помоћи ће нам, да једну од најважнијих тачака нашега тако лепог, али и тако тешког позива разбистriamo. Држим, да сам с правом тај предмет назвао важним, јер се он односи на крајну цел свега нашег уметничког старања, на име на то: како упливише спев и приказ на публику. Предмет тај стоји, дакле, у свези с језгром наше уметности, па према томе једва има чега важнијега за нас.

Али унутарњи утисци или осећаји, који се на крају којег призора, којег чина, којег комада показују као деловање (*Wirkung*), ипсу никако прости, него су на против резултат врло заплетених узајамних деловања, они у изливу аплауза или пискања показују оне упливе, што их је имао спев на приказивача, приказивачи на спев, приказивачи на публику, публика на себз саму и најпосле, какав је уплив имала публика на приказиваче и опет кроз њих на њихов тренутни приказ спева.

Види се, да бих, с обзиром на тако заплетену задаћу, имао пуно право, да с Шекспировом милом „Вијолом“ узвикнем: „О време, размрси ти то а не ја“; суврше је то замршен чвор за мене, и ма да је замалљиво покушати да се сасвим открију тајне позоришног деловања и успеха, ипак се, на жалост, не могу упустити у потанко расветљење тих заплетених стаза.

Принуђен сам, да тај предмет обрадим у ограниченом виду, тим пре, што се петп по богатству чудноватих и покадшто и сасвим дражесних детаља даје расправити са разног

гледништа, према томе, да ли се једно или друго гледиште изабере. Одношај глумца према публици, узет с његове најодличније стране, оснива се на земљишту уметничко-естетичког гледишта. При том нас наравно највише интересује, како се тај одношај развио у наше доба, пошто смо ми овде у Немачкој већ више од једног столећа пробавили у позоришном уметничком раду. Али, пошто саданљост није поникла од саме себе нити се оснива на самој себи, пошто је она исто тако резултат наше сопствене историје, као што се она делимично као такав резултат туђој култури приказује, то се у том послу по каткад неће моћи избећи ни историјски освртаји. Тако се, ето, уметничко-естетичком гледишту придружује већ и историјско гледиште. А из историјског гледишта дало би се извести и социјално-друштвено гледиште, а то посматрање вредно би било расправити, особито с погледом на то, што се поред или услед социјалне еманципације глумачког staleжа све до наших дана опажа развитак уметничког позива. У блиској свези с тим последњим гледиштем стоји онда још једно, које бих назвао административним. То се гледиште пре свију других неће моћи обикн, јер је позориште као и свака установа, којој је потребна материјална основа и код које се — да се јасније изразим — морају приходи и издаци у складу одржавати, морало себи за своју пословну страну дати и пословну организацију. Многа позоришта и имају само пословну крајњу цел, премда, хвала богу, не сва, а нарочито не у Немачкој, али се та пословна страна позоришта мора такође додирнути при претресу одношаја између глумца и публике. И најпосле прикључује се к свима тим гледиштима још једно, које морам назвати психолошким

гледиштем, јер је јасно, да они нежни, лако покретљиви, али по каткад врло жестоки и јако осетљиви, али и тешко објашњиви одношаји песника према глумцима, глумаца према публици, публике према себи самој и опет према глумцима и песнику наопако — пду из душе у душу: из душе песникове у душу глумчеву, из његове у душу публике и из ове опет наопако у душу приказивача, — све су то дакле понајвише појаве и утецаји, који се код свих оних, који их примећују и осећају, претварају и стапају у тренутне изјаве или и у трајне утиске. При томе се може опасити, да душа индивидуума психичке утиске под сасвим другим законима прима, прерађује и враћа, кад тај индивидуум има сам да изврши ту душевну радњу или кад исти тај индивидуум исту душевну радњу има да учини у друштву са стотинама или хиљадама других индивидуа. Душа сваког појединог индивидуума, који се у већој којој маси налази, није напуне у том стању не само сасвим слободна, него је управо више или мање од тога зависна — бар за трајања позоришног вечера од тога зависна — како већина те масе душевне утиске прима, прерађује и враћа, тако, да кад позоришну публику у њеној целини подвргнемо психолошком посматрању, не можемо више говорити о психологији индивидуа, него о психологији масе. Колико се лакше покреће, руководи и распаљује у сваком правцу психа (душа) масе, него психа појединог индивидуа, о томе ћемо доцније још говорити. У осталом та чињеница даје се већ тиме лако доказати, што се у пуној кући много лакше и брже изазове одобравање или негодовавање, него кад је позориште слабо посећено. То показује искуство сваке позоришне представе.

(Наставиће се).

И С Т И Ж И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Радничка побуна, позоришна игра у 3 чина с певањем, написали Е. Сиглигети и А. Балаж, превео и за српску позоришницу удесио Ст

Дескашев, музика од Д. Јенка; приказана 18. фебр. (1. марта) о. г.)

Много се већ писало, а приватно у друштву говорило и говори о задатку позоришта у

опће, особито нашега у нашим приликама. Неки прецењују значај ове културне установе, неки јој поричу сваку вредност за нас. Обично је међу двема крајностима истина у среди. Сад било како било, ми га имамо, и сада је *дужност* наша, да га сачувамо и одржимо дајбуди на оној висини, на којој смога затекли у наших предака. А међу оне који сматрају, да је позориште наша велика културна тековина идем и ја; и ми, који тако мислимо, треба да се нарочито личимо. што је ово наше позориште најстарије словенско на Југу и што је оно матица осталим двема нашим позориштима: београдском и загребачком.

Оно има још много тешкоћа, да савлада, јер је оно једно сасвим необично позориште. Оно једино можда од свију својих другова с правом носи на грудима назив: *народно*, јер га цео варод одржава (од мила га зове својим „мезимчетом“). Али где господаре толике главе, колико их има Народ, зар је ту лако свима угодити? Оно треба да забави, разоноди, развесели, занесе, расплаче, раздражи (већ што ко тражи од њега) и књижевно образоване људе и надри-књиге и неписмене, и људе и жене и децу, и господу и народ; оно је нама и драма и комедија и опера и пучко позориште. Од својих скромних прихода оно треба да издржава и глумце за све поменуте позоришне огранке, или да нађе универзалне људе, који умеју све то. А таке људе оно не добије готове, него мора их само одгајити, ма да за то нема скоро никаквих средстава. Све ове тешкоће треба узети у обзир оном, ко хоће да правилно оцени рад и вредност нашега позоришта.

Али има једна тешкоћа, коју оно само не може савладати без помоћи књижевника: оно не може створити себи *репертоара*. То је слаба страна особито позоришта, која немају за собом велику домаћу књижевност. Да у том злопате сва три наша позоришта, види се по огромном броју туђега комађа, којим морају да надокнађују недостатак домаћега. Па то још подноси за образованије гледаоце, које култура уздигне до неког космополитисма у појезији, али што ћемо с недељном публиком? Кад ћемо имати комаде, и то доста и разноврсних, који ће приказивати слику *српског* живота, српске типове и карактере, српске идеале а и јаде, у којима ће

нам се износити српска питања, у којима ће достојно место добити српски *обичаји* (каких их има лепих!) и наше *народне песме* и игре (неисцрпно врело!)? Позоришне управе и књижевна друштва би требало да овом предмету (*позоришним играма из народног живота с певањем и играњем*) поклоне нарочиту пажњу. То је животна питање наших народних позоришта, а и важно културно питање за цео народ.

Јер таки комади, колико их досад имамо, с малим изузетком, су веома слаби. Обичан им је недостатак непознавање живота, који треба да прикажу, или слаба књижевна вредност; најчешће обоје. Али народ се привикио већ позоришту, радо га походи. Треба и њему угодити. Дај у позајмицу суседу. Мађарска књижевност има народног комађа у изобиљу, а нека тобожња сличност између народног живота мађарског и српског у овим крајевима брзо разбије све недоумице. Али то за нас могу бити и *опасни покушаји*, особито, ако се остави и музика. Гдекоји преводиоци познаше несклад, па „посрбише“ имена и наведоше и којег музичара на танак лед, да и песме посрби. Вук длаку мења, али ћуд... Па кад се узме у обзир, да је већина тога мађарског еспапа веома лоше врсте; да у њима има мало појезије а много сентименталности, да је у њима опити се и убити се једнако лако, да карактери страдају од неприродности или претераности као ми од кихавице, да развој радње кривуда као новосадске улице, да никад нисмо сигурни од изненађења, као ни ми референти од штампарских шегрта — онда се пита, како нам је добит од тих улеза и припуза?

Па ми је једно јоште највећма жао. Да имамо за те лакрдије нарочитих глумаца... али ево како бива: Герик се скуњи у неког једног старог ковача, Нора отворила крчму — то већ квари илузију! Ми имамо у већини чланова наше позоришне дружине толико поверења, да не зебемо ни у тешкоћама за успех, али их жалимо, да се ломе о неприродне, незахвалне и незнатне улоге. Добар глумац штети своју вештину, кад мора да изађе иза граница појезије.

То сам имао рећи о „Радничкој побунџи.“

Тих. О.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

34. Представа.

У ДУЊЕРСКОМ ПОЗОРИШТУ.

Ван претплате.

У Новоме Саду, у суботу 24. фебруара (7. марта) 1896:

МАРИЈА КЋИ ПУКОВНИЈЕ.

Шалџива игра у 3 чина, с певањем, по француском прерадо Фр. Блум, превео С. Дмитријевић, музика од Доницетија. — Редитељ: Добриновић.

ОСОБЕ:

Маркиза Мађно Векно, богата властелинка	— Д. Ружићка.	Луј, момак у селу	— — — Стефановић.
Филип, надзорник куће	јој Добриновић.	Антоан, млади закупник	— Марковић.
Шарлота,	— Д. Весићева.	Марија, маркетанца	— — Г. З. Теодосијевићна.
Анета,	— Ј. Весићева.	Лавриљ, пуковник II. пуковније	Дуклић.
Лизета,	— З. Буршићева.	Трушон, сержан II. пуковније	Душановић.
Маргита,	дворкиње — Миловановићка.	Лаграње,	Васиљевић.
Марта,	— Милићевићка.	Риган,	Миловановић.
Сара,	— Д. Туцаковићева	Монтрал,	војници II. пуковније Бакаловић.
Меран, кнез у селу	— Жикић.	Ригондо,	Поповић.
		Пшјер.	Филиповић.

Сељани, сељанке, маркетанце.

Гђа Зорка Теодосијевићка, члан кр. српског народног позоришта у Београду, у насловној улози као гост претпоследњи пут.

Свирачки збор ц. и кр. 70. пешачке пуковније свираће ове комаде: 1. Увод у оперу „Танкред“, од Росинија. — 2. Арија из опере: „Изолдне“, од Стигелја. — 3. „Што срце жели“, фантазија, од Канта.

У недељу 25. фебруара (8. марта): „РАСПИКУЋА“. Чаробна позоришна игра у 5 чинова, од Рајмунда, превео И Стојановић, музика од Крајцера. (Гђа Зорка Теодосијевићка у улози собарице Розе последњи пут као гост.)

Ко од наших поштованих претплатника жели своју ложу или своја места и за ову представу задржати, нека изволи ту намеру своју изјавити у књижари браће М. Поповића најдуже до 11 сахата пре подне. — Претплатници добијају ложу своју или места своја по претплатној цени.

Улазнице могу се добити у књижари браће М. Поповића од 9—12 пре подне, од 3—6 после подне и после на каси.

Бољују: Д. Васиљевићка, М. Николић, Т. Илић Љ. Душановићка.

Почетак тачно у 7¹/₂, свршетак у 10¹/₄ сахата.